

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 993523/4

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם שינדלר, הרב רפאל י' בן שמעון, הרב יאיר לרנר

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד מיכאל גבור)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד משה יצחק הלוי)

הנדון: הזכויות בדירה שנרכשה מכספי משרד הביטחון ורשומה על שם הצדדים

פסק דין

רקע עובדתי

בתאריך כ"ב בתמוז התשע"ד (20 ביולי 2014) הגיש התובע מר [פלוני] (להלן: הבעל או הגרוש) באמצעות בא כוחו – עו"ד משה יצחק הלוי, תביעה לשלום בית ולחילופין גירושין על הכרוך בגירושין, לרבות מזונות האישה ומדורה, וכל הכרעה בענייני הרכוש וחלוקתו כנגד הנתבעת הגב' [פלונית] (להלן: האישה) באמצעות בא כוחה – עו"ד מיכאל גבור.

בכתב התביעה מפרט הבעל את הרקע המשפחתי ואת התביעה:

הצדדים נישאו בשנת התשל"א (1971) מנישואין אלו נולדו שני ילדים שכיום הם בגירים. לאחר כשנתיים ובמהלך מלחמת יום הכיפורים, נפצע הבעל בפצעים אנושים ונשאר נכה בכל חלקי גופו (קוודריפלג – משותק בארבע גפיו). הוא מתנהל בכיסא גלגלים ונזקק הוא לסעדי אחרים לצרכיו היום יומיים. לאחר ארבעים ושתיים שנים של נישואין, עזבה האישה את חדרם המשותף ולאחר מכן אף את ביתם המשותף והלכה לגור אצל קרובי משפחה בעיר אחרת.

נושאי התביעות וטענות הבעל

א. שלום בית ולחילופין גירושין.

ב. פטור ממזונות או התחשבות בצרכיו ומזונות מועטים. יצוין כי הבעל שוכר את שירותיו של מטפל סיעודי, המצוי אִתו עשרים וארבע שעות ביממה, וכן כי עיקר הכנסתו של הבעל היא גמלת הנכות מאגף השיקום ממשרד הביטחון, העומדת על סך של 22,000 ש"ח בגין צרכיו ורכבו. לבד מזה מקבל הבעל מהמוסד לביטוח לאומי סך 2,000 ש"ח לחודש.

ג. הזכויות בדירה – הצדדים בעלי זכויות חכירה מוגבלות (רשומה הערת אזהרה לטובת המדינה) בדירה. הדירה נרכשה בסיוע משרד הביטחון ומהזכויות של הבעל ואף הוכשר לצרכיו.

ד. מטלטלין.

ה. חשבונות בנק.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- מכוניות.
- זכויותיו של הבעל, היינו התשלומים ממשרד הביטחון בגין נכותו הקשה – בית הדין מתבקש לקבוע כי אלו שייכים רק לבעל.
- הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד.

תביעות וטענות האישה

- להכריז על הבעל כמורד לאחר שהצדדים אינם לנים יחד במשך עשרות שנים.
 - הבעל נהג באלימות כלפי האישה הן פיסית והן מילולית.
 - הבעל גירש את אשתו מביתה ולכן התביעה היא: ליתן פסק דין כי כל הרכוש הרשום על שם הבעל הוא רכוש משותף; לאסור על הבעל לעשות כל שנויים בנכסיו; וכן למנות שמאי מקרקעין או אקטואר שיעריך את נכסי הצדדים.
- בתאריך כ"ד במרחשוון התשע"ה (7 בנובמבר 2014) התקיים דיון בית הדין ונשמעו טענות ומענות הצדדים, בסופו של יום החליט בית הדין כדלקמן:
- "הצדדים מתגרשים לפי הצעת בית הדין.
בנושא הרכוש – בית הדין קובע מועד לדיון.
בעניין הכתובה – אם האישה תעמוד על דרישתה בית הדין יקבע מועד להוכחות.

בעניין המזונות – כל צד יגיש את עמדתו ובית הדין יחליט."

בתאריך ט"ז בשבט התשע"ה (5 בפברואר 2015) התקיים דיון נוסף בבית הדין לאחר שהצדדים התגרשו והדיון הוא על הרכוש, הכתובה והמזונות. בנושא המזונות הוסכם בסוף הדיון לקבל את פשרת בית הדין ובכך הסתיימה תביעת המזונות, אך בנושא הרכוש נשארה המחלוקת:

בא כוח האישה טען שהבית שייך לשניהם ודרש שהבעל ישלם לאישה חצי מהשכירות או שימכור את הנכס ויחלק את הכסף בין הצדדים או שהנכס יושכר לצד ג' וכל אחד יקבל חצי מדמי השכירות.

אולם בא כוח הבעל טען כי הבעלים הוא משרד הביטחון והבית אינו של הצדדים אף שרשום על שם שניהם וכי כל המימון היה לצורך הדיוור של הבעל.

בתאריך א' במרחשוון התשע"ו (14 באוקטובר 2015) התקיים דיון בבית הדין (הוכחות).

ב"כ האישה חקר את הבעל:

- "שאלה: הנכס ברח' [...] – איך רכשתם?
תשובה: ממשרד הביטחון כי לא מצאו לי בית מתאים בבאר שבע [...]
שאלה: איך רכשתם אותו?
תשובה: שבעים וחמישה אחוז – מימון ממשרד הביטחון.
שאלה: והייתה – איך שילמתם?
תשובה: כל חודש 'משכנתה' מהחשבון המשותף, מהמשכורת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין: שבעים וחמישה אחוז 'מתנה' ועוד עשרים וחמישה אחוז שילמתם יחד."

בהמשך (בפרוטוקול):

"בא כוח האישה מגיש מסמך, המדבר על גוש, חלקה ומספר תיק במשרד הביטחון, שבו שני הצדדים מופיעים בחלקים שווים [...]

בית הדין: אין מחלוקת שהדירה רשומה על שם שניהם.

ב"כ האישה: יש מחלוקת! הם טוענים שלא מגיע לה כלום בנכס בהמשך.

שאלה: איך אתה טוען שאחרי ארבעים וארבע שנים אין לה זכויות בשתי הדירות, מכוח מה?

תשובה: הכול השגתי בכריאות שלי.

לאחר מכן:

"בית הדין שואל את הבעל:

האם הבית שאתה גר בו רשום על שם שניכם?

הבעל: בסוגריים.

האישה: אין "סוגריים".

בית הדין: למה?

הבעל: התחתנו לטוב ולרע.

בית הדין: היית חייב לעשות זאת?

הבעל: לא, מרצוני הטוב.

בית הדין: מישהו ביקש ממך לעשות זאת?

הבעל: אני מרצוני, אנו נשואים [...]"

בתאריך כ' באדר א' התשע"ו (29 בפברואר 2016) התקיים דיון אחרון בבית הדין ובו הופיעה נציגת משרד הביטחון – הגב' [...] מהאגף לשיקום נכים – והעידה:

"היא (האישה) לא זכאית שלנו, היא לא הייתה מקבלת מאתנו אגורה, מבחינתנו אנו מכירים רק את הנכה.

שאלה: כתוב שמם של הזוג וכן כתוב שאין התנגדות להעביר על שמכם?

תשובה: 'שמך' או 'שמכם' – הסיוע ניתן לזכאי בלבד.

שאלה: ואתם מסכימים שהדירה עוברת על שמם?

תשובה: כן.

שאלה: כשנכה נפטר המענק מוחזר אליכם מאת היורשים?

תשובה: לא, אלא אם כן הוא הוריש לנו אותו.

שאלה: מה משמעות הערת האזהרה שרשמתם?

תשובה: שנכסים שהמשרד נותן [עבורם] מענק בסכום מאוד גבוה [הוא דורש] שתישאר הדירה בעבור הזכאי ושלא יעבור הנכס למישהו אחר.

שאלה: מניסיון עבר מכרו נכסים כאלו?

תשובה: כן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- שאלה: האם אותו המענק שניתן בתחילה לשיקום, ניתן לקיום יומיומי?
תשובה: פתרון לקורת גג – זה לא מענק שיעשה מה שהוא רוצה.
- שאלה: זה פיצוי חד פעמי?
תשובה: לא, זה מענק בעבור דירה בעבורו.
- ב"כ הגרוש שואל:
כל מה שהוא קיבל זה בגלל פציעתו הקשה וזה שהוא משותק בארבע גפיו?
תשובה: בהחלט.
- שאלה: ברור ממסמך זה שאי אפשר למכור את הבית בלי אישורו של המשרד?
תשובה: בטח.
- שאלה: זה סיוע חד פעמי?
תשובה: נכון, הוא לא יקבל סיוע אחר אם הבית יימכר.
- שאלה: המענק לא קשור למצב המשפחתי אם הוא נשוי או רווק?
תשובה: בהחלט לא קשור למצב משפחתי.
- בית הדין מורה על הגשת סיכומים לצדדים.

ראשי פרקים לדיון ולפסק הדין

1. דירה הרשומה על שם הבעל והאישה: מחלוקת הראשונים – הרא"ש והרשב"א האם הרישום מבטא את הבעלות של שניהם או לא.
2. מחלוקת הראשונים היא בשני נושאים:
 - א. האם כשקרקע רשומה על שם הבעל והאישה, אנו מניחים ששניהם קנו את הקרקע מכספם שווה בשווה או לא?
 - ב. גם אם נצא מנקודת הנחה שאחד הצדדים נתן את כל הכסף לרכישת הקרקע – האם עצם הרישום ב'טאבו' על שם שני הצדדים מוכיח שהצד ששילם את כל הכסף לרכישת הדירה נתן לצד השני את חלקו במתנה, או שנגיד שלא התכוון לתת את חלקו במתנה אלא רשם את שמו של השני על הקרקע לשם כבוד או כמנהג המקום לפני נישואין?
3. במקרה שהבעל, שלו שייכת הדירה רשם את הדירה על שם אשתו ואמר בבית הדין שהתכוון לתת לה במתנה ("התחתנו לטוב ולרע" ולשאלת בית הדין: "היית חייב לעשות זאת?") ענה הבעל: "לא, מרצוני הטוב" – ודאי שהדירה שייכת לשני הצדדים.
4. דירה שמעניק משרד הביטחון לנכה צה"ל (כשבעים וחמישה אחוז) עם הערת אזהרה – פירוש הדבר הוא שהדירה שייכת לזכאי לחלוטין, כיוון שלאחר מותו (עד מאה ועשרים שנה בבריאות) – בניו ירשו את הדירה, והוא יכול לתת חצי ממנה במתנה. וזה שלא כאותם דיינים שסוברים שמכיוון שאינו יכול למוכרה לצד ג' בלי אישור ממשד הביטחון – הדירה לא שייכת לו, אלא יש לו רק זכות מגורים בדירה, ואת זה יכול להקנות (או חצי מזה) לאשתו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

5. כל התגמולים והפיצויים שקיבל הבעל ממשרד הביטחון על נכותו, שייכים אך ורק לבעל.
6. פסק דין.

דיון והכרעה

א) מצינו גמרא במסכת בבא קמא (קב ע"ב) האומרת: "תנו רבנן: הלוקח שדה בשם חבירו – אין כופין אותו למכור, ואם אמר לו 'על מנת' – כופין אותו למכור [...]" ובהמשך הגמרא רב ששת מסביר הסבר ראשון ונדחה, ואביי מסביר הסבר שני וכך נשאר למסקנה. והרי"ף שם (לו ע"ב מדפי הרי"ף) מפרש:

"כגון ראובן שקנה שדה משמעון ואמר ליה: 'ללוי קניתי', וכתב לו שטר מכר בשם לוי. ואחר כן חזר ואמר לו: 'אותה השדה שקניתי ממך ואמרתי לך ללוי קניתי' – לא ללוי קניתי אלא לעצמי קניתי, ועכשיו כתוב לי שטר מכר בשמי – אין מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר [...]"

ומתבאר מדברי הגמרא והרי"ף שאם אדם קונה קרקע על שם אדם אחר, הקרקע שייכת לקונה, אלא שיש שאלה האם המוכר חייב לכתוב עוד שטר על שם הקונה האמתי או לא.

והנה הטור (אבן העזר סימן פו) כתב:

"אבל שטרי חובות וקניית הקרקעות שעשה הבעל על שמה, הם שלה, ואם הם עשויים על שמה ועל שם בעלה, הם שותפות בין שניהם"
וכתב הדרכי משה (ס"ק ח) בשם הרשב"א (תשובה סימן תקנז):

"דוקא שהיא בחזקת שיש לה נכסי מלוג וטוענת כן, אז הדין עמה, אבל אם אינה מוחזקת בכך, עליה להביא ראיה ואינה נאמנת אפילו בשבועה דכל מה שיש לאשה בחזקת בעלה הוא, כי סתם אשה נושאת ונותנת תוך הבית."

ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן סב סעיף א) הביא הרמ"א:

"לא היתה נושאת ונותנת תוך הבית והיו שטרות כתובים על שמה – הם שלה, היו כתובים על שמה ועל שם בעלה – הם שותפות של שניהם."

והנה הסמ"ע (אבן העזר סוף סימן פו ס"ק ה) כתב:

"אפילו אם נושאת ונותנת בתוך הבית, מכל מקום אם הוא ידוע שהבעל עצמו כתב השטר על שמה הרי הוא שלה, ואם כתבו על שם שניהם הרי הוא של שניהם" –

ובמה שכתב הרמ"א מדובר [להבנת סמ"ע] שכתבה האישה עצמה את השטר על שמה, ולכן כתב [רמ"א] שצריך "אינה נושאת ונותנת".

אבל הש"ך חולק על הסמ"ע (ס"ק ד) וטוען שאין כך דעת הרמ"א, אלא דעת הרמ"א היא כשיטת הרשב"א (מובא בדרכי משה) המובא לעיל, שאם האישה נושאת ונותנת בבית והבעל כתב את השטרות גם על שם האישה אנו אומרים שהוא רוצה לגלות את הזוים שהאישה החביאה, אבל לא מתכוון למתנה, ולכן אפילו כתב על שם האישה, כל השטרות שייכים לבעל.

והביא הש"ך שמקור דברי הטור הם מתשובת הרא"ש (כלל כו סימן ד) – החולק על הרשב"א:

"וששאלת: אשה שטוענת על קצת קרקעות שהניח בעלה שהם חציים משלה [...] ושטר כתוב בשם שניהם – יראה שכל הקרקעות שקנה בעלה והשטרות [ה]כתובין גם כן בשם האשה, שהקרקעות חציים שלה כי אדם הקונה קרקע אין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דרך שיכתוב את אשתו בשטר הקנייה, וזה שכתב שם אשתו – נפרין הדברים
שחצי דמי הקרקע משלה [...]

ומבאר הש"ך: "ומשמע דמיירי אף בנושאת ונותנת בבית מדלא חילק [...]"

ופוסק הש"ך כשיטת הרשב"א: "ומכל מקום נראה לי עיקר כהרשב"א דמה שעשה הבעל השטר
על שמה – אין ראייה, דדילמא לגלויי זוזי הוא דבעי [...]"

המורם מכל הנכתב, דישנה מחלוקת ביו תשובת הרא"ש לבין תשובת הרשב"א במקרה שאדם
קנה קרקע ורשם חצי ממנה על שם אשתו: לפי הרא"ש – הקרקע שרשומה על שם האישה שייכת
לאישה; ולפי הרשב"א – אין הרישום על שם האישה מהווה הוכחה שהקרקע שייכת לה, אלא אנו
אומרים שכל הקרקע שייכת לבעל.

והנה בספר נתיבות המשפט (חושן משפט סימן סב – ביאורים ס"ק ז וחיידושים ס"ק ו) כתב שלמעשה
אין מחלוקת בין הרא"ש לרשב"א, מכיוון שהרא"ש מדבר כשהשטרות נמצאים ביד האישה, ואם כן
בוודאי ציווה הבעל למסור לה את השטרות ואז קנתה האישה [את הקרקעות] בקניין שטר. אבל
הרשב"א מדבר שהשטרות אינם בידי האישה, ולכן לא זכתה האישה בקרקעות.

(ב) קיימת מחלוקת בין הרא"ש לבין הרשב"א האם עצם העובדה שחצי מהקרקע רשומה על
שם האישה זו הוכחה שהאישה נתנה חצי מהכסף של הקרקע, או אין ראייה כזו:

הרא"ש כתב "וזה שכתב שם אשתו נפרין הדברים שחצי דמי הקרקע הן משלה [...]"

ואילו הרשב"א החולק כתב:

"אף על פי שכתב השטר בשם אשתו לא קנתה [...] אבל אם היא טוענת שקנתה
מכספים שנפלו לה מבית אביה – רואים אם מוחזקת בכך שיש לה נכסי מלוג אם
לאו [...] ואם אינה מוחזקת בכך – אינה נאמנת ואפילו בשבועה, לפי שכל מה
שיש לה לאשה הוא בחזקת הבעל."

הרי לנו: הנושא הראשון שנחלקו רבותינו הראשונים: האם קרקע שרשומה על שם שני הצדדים
זו ראייה ששני הצדדים השתתפו מכספם בקניית הקרקע או שהדבר לא מוכיח כלום?

המחלוקת הנוספת שקיימת בין הרא"ש לרשב"א: אפילו אם נאמר שהבעל נתן את כל הכסף
לרכישת קרקע, עדיין קיימת מחלוקת והיא האם עצם הרישום על שם שני הצדדים מהווה ראייה
שהבעל נתן חצי מהקרקע לאישה (בלי קשר לכסף שנתנה), או שנגיד שהבעל רשם חצי מהקרקע על שם
האישה לשם כבוד או כמנהג המדינה לפני חתונה שקונים דירה ורושמים אותה על שם שניהם.

הרשב"א מביא נימוק לשיטתו וכותב:

"אף על פי שכתב השטר בשם אשתו – לא קנתה, כדאיתא בפרק הגזול קמא
(בבא קמא קב ע"ב) בשמעתא 'הלוקח שדה בשם ריש גלותא' ומשום דמימר אמרינן
לפיוסא בעלמא הוא דעבדא להבריה מבעל חוב [...]"

וכן כתב הדרכי משה את טעמו של הרשב"א – שאם כתב את השטרות גם על שם אשתו אנו
אומרים שאולי "לגלויי זוזי" הוא מתכוון.

וכן אנו מוצאים ברבותינו האחרונים שהביאו נימוקים – האם הרישום הוא מתנה או דרך של
כבוד:

הבית יצחק מביא בתשובה (חושן משפט סימן עב) מעשה באישה אלמנה שהייתה לה דירה,
שחציה רשומה על שמה וחציה על שם בעלה המנוח, והקדישה את חצי הדירה שלה, ולאחר מותה
ערערו הבנים וטענו שאין היא יכולה להקדיש חצי מהדירה כי כל הדירה שייכת לבעלה. וכתב על
זה, שמכיוון שהלוקח דירה חותם את הבקשה לרשויות (שהיו בזמנם) "אז שהבית נכתב על שם האיש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והאישה, על כרחך חתמו שניהם, אם כן הוי חתימת הבעל כהודאה שחצי הבית שלה או במתנה ואם כן הוי שלה [...]"

וכן [לאידך גיסא] כתב בעל ערוך השלחן (חושן משפט סימן כא) :

"ויש לדקדק עתה כשנכתב קרקע על שם האישה בערכאותיהם, צריכים הדיינים להיות מתון בזה כי יש לפעמים שהבעל כותב נכסיו על שם אשתו מפני איזה טעמים ולעולם הנכסים הם של הבעל, לכן צריכים לחקור בזה הרבה [...]"

והנה בספר ברכת שלמה (הגר"ש טנא זצ"ל – אב"ד באר שבע, חושן משפט סימן סד) הסתפק הרב המחבר זצ"ל במקרה שכל הדירה הייתה רשומה על שם האישה, והאישה טוענת שהיא שילמה בעבור כל הדירה, וכתב שם :

"שהרי לפעמים יש שמתוך נסיבות שונות נרשם הנכס רק על שם צד אחד, אף על פי שגם הצד השני השתתף בכסף לרכישתו. כמו בנידוננו שמענו מהבעל שהיה חייב חובות ולא היה מעוניין שהנכס ירשם על שמו ורשם על שם האישה, אבל לא הייתה לו כוונה לוותר על רכוש שלו והדבר נעשה בין הבעל לאישה מתוך אמון הדדי."

וכן פסקו הדיינים הגר"א גולדשמידט, הגר"ש קרליץ והגר"י בבליקי זצ"ל (בפד"ר חלק א עמוד 117):

"כי פשוט הדבר שבכגון דא בשאלת הכוונה ברישום יש לקבוע לפי הנוהג הרגיל בדרך העולם בכל זמן וזמן. וידוע שעכשיו נוהגים לרשום רכוש – ובייחוד דירה למגורים – על שם שני בני הזוג, במכוון שלשניהם תהיה הבעלות על הרכוש. הרישום מורה שזה ששילם או שילם יותר נתן את היתרה בחלקו במתנה לשני, לכן אין לבטל בזמן הזה, רישום המקנה ומחזיק בעלות לזה שנרשם על שמו, מתוך ספקות אולי לא הייתה הכוונה למתנה [...]"

לפיכך בנידון דידן, אין לנו להיכנס לבירורים מי שילם את התמורה כי שילם מי ששילם, הבית – מכיוון שנרשם על שם שניהם – שייך הוא לשניהם בחלקים שווים [...]"

וכך כתבו הדיינים הגר"ע הדאיה, הגר"מ בן מנחם והגר"י הדס זצ"ל (בפד"ר חלק ג עמוד 74–75), וזה לשון פסק הדין :

"וטעם דברינו הקודמים שאין יסוד לטענותיו של הבעל שמן הדין הייתה צריכה לחזור לו הרכוש שרשם על שמה, דלא רשם בשבילה רק שתהא אצלו ולא שתעזוב אותו ויתגרשו, היינו משום דאחר שרשם על שמה בטאבו ולא התנה שום תנאים על זה בנתינתו, ולא פירש שום דבר על זה בשטר שבטאבו – היא מוחזקת בזה והווי שלה [...]" וכל טענתו כאן דנתן לה רק לכשיהיה שלום בינם – נראה ברור דמאחר שרשום על שמה בטאבו בלי שום תנאי, וכל עניין הסכסוך שבינם נתהווה אחר כך, אין בכוח טענתו לשנות ממה שבחזקה בכוח הטאבו [...]"

וכך מובא בפסק דין מאת הדיינים הגר"ע אזולאי זצ"ל וייבדלו לחיים הגר"ח צימבליסט והגר"ש דיכובסקי שליט"א (פד"ר חלק יא עמוד 122) ואנו נצטט :

"צריך גם להוסיף, כי המצב בימינו הוא שנאלצים הורי הכלה לממן חלק גדול מהוצאות הזוג... על כן אין לראות את רישום מחצית הדירה על שם החתן כרישום של כבוד בלבד, אלא כמתנה גמורה שהיא חלק מהסכם בין הצדדים, וכתמורה להסכמת החתן לנישואין..."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מוכח מכל הפסיקות המובאות פה, שעצם הרישום בטאבו על שם הבעל והאישה – זה מהווה הוכחה וראיה על עצם הבעלות של הצדדים על הנכס.

ההכרעה בנידונו

ג) ובמקרה העומד לפני בית הדין: הדירה שהזכאי קיבל ממשרד הביטחון נרשמה מרצונו על שם אשתו במהלך הנישואין, ואנו מניחים שהזכאי נתן לאשתו מחצית מן הדירה במתנה, ולכן הדירה שייכת לשני הצדדים.

הדירה ברח' [...] הרשומה על שם הצדדים, נרכשה על ידי הבעל בסיוע של משרד הביטחון בשל נכותו של הבעל שנגרמה ממלחמת יום כיפור, והדירה הוכשרה במיוחד לצורכי הבעל כשגם האישה מתגוררת בה. במשך השנים רשם הבעל את הדירה על שם האישה.

בדיון שנערך בבית הדין בתאריך א' במרחשוון התשע"ו (14 באוקטובר 2015), נשאל הבעל על ידי בית הדין: "האם הבית שאתה גר בו רשום על שם שניכם?" הבעל השיב: "בסוגריים".

האישה הוסיפה: "אין סוגריים." בית הדין הקשה [על הבעל]: "למה?"

[וההמשך:]

"הבעל: התחתנו לטוב ולרע.

בית הדין: היית חייב לעשות זאת?

הבעל: לא, מרצוני הטוב.

בית הדין: מישהו ביקש ממך לעשות זאת?

הבעל: אני מרצוני, אנו נשואים.

בית הדין: למה עכשיו אתה לא רוצה לתת לך חצי מרצונך הטוב?

הבעל: הכול על הבריאות שלי [...]"

בדיון שנערך בתאריך כ' באדר א' התשע"ו (29 בפברואר 2016) הופיעה בפני בית הדין נציגת משרד הביטחון מהאגף לשיקום נכים הגב' [...]

בית הדין שאל:

"תיארת ואמרת שמדובר על נכות קשה, והמשרד נתן מענק בגלל נכותו.

למה אתם מסכימים שיהיו שני בני זוג בנכס, הרי באותו הרגע זה מחליש את כוחו?"

והתשובה:

"אנו מאד משדרים לזכאי מלכתחילה שאלו הם הסכנות והחששות.

לצערנו, הרבה מתגרשים עוד בגיל יותר צעיר מהם, אבל יש את הקושי של בחור משותק שנשא בת זוג, שינשל אותה מהנכס.

בהתחלה מתחננים ורואים הכול ורוד.

אנו מיעצים, והשאיפה שהכול יהיה מוגן, ואנו עושים את המקסימום מסביב כדי להבטיח זאת, וזה על דעת כולם. אם היה אפשר לסגור את זה במצב שלא יוכלו לפגוע בזכאים, היו עושים את זה.

זו נקודה מאוד רגישה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בסיכום, דברי הגרוש ונציגת משרד הביטחון הם שהדירה ניתנת לזכאי עצמו, אבל אין מניעה שירשום את הדירה על שם אשתו וכך נעשה בחלק מן המקרים. הגרוש עומד ומצהיר לפני בית הדין שרשם את חצי הדירה על שם אשתו מרצונו הטוב כפי שאמר "התחתנו לטוב ולרע", ואם כן הבעל רצה לתת לאשתו את חצי הדירה במתנה.

ובנידון העומד לפנינו, משרד הביטחון רשם הערת אזהרה על הדירה כדי שהזכאי לא ימכור את הדירה לאדם אחר, כפי שהעידה העדה ממשרד הביטחון "המשרד נותן מענק בסכום מאד גבוה שתישאר הדירה עבור הזכאי, ושלא יעבור הנכס למישהו אחר". וכן במכתב שכתבה הגב' [...] משיקום נכים מתאריך כ"ד במרחשון התשע"ה (17 בנובמבר 2014) היא מציינת "סיוע זה הינו חד פעמי ונועד להבטיח למר [פלוגי] דיור מותאם."

כדי לקיים את שני הרצונות הללו, דהיינו גם את נתינת המתנה וגם את כוונת הערת האזהרה, יש לחלק את הדירה כדלקמן: שבעים וחמישה אחוזים מערך הדירה יינתן לגרוש, ועשרים וחמישה אחוזים מערך הדירה יינתן לאישה.

הדבר תואם את שנקבע בחוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג-1973, (פרק שני סעיף 8):

"ראה בית המשפט או בית הדין נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, רשאי הוא, לבקשת אחד מבני הזוג, אם לא נפסק בדבר יחסי ממון בפסק דין להתרת נישואין, לעשות אחת או יותר מאלה במסגרת איזון המשאבים [...]

(2) לקבוע שאיזון המשאבים – כולם או מקצתם – לא יהיה מחצה על מחצה, אלא לפי יחס אחר שיקבע, בהתחשב בין השאר בנכסים עתידיים, לרבות בכושר ההשתכרות של כל אחד מבני הזוג."

ד) דירה הניתנת (בחלקה או כולה) כחלק משיקום לנכי צה"ל במדינה, שייכת אך ורק לזכאי עצמו עם המגבלה של הערת האזהרה, וכמובן שלאחר מותו (לאחר אריכות ימים ושנים) הנכס עובר ליורשיו, ולא כפי שיש מהגאונים הדיינים הטוענים שנכס שיש עליו הערת אזהרה ואדם לא יכול לבדו למוכרו, יש לו רק זכות דיור הנכס (כעין "גוף לפרות") ואת זה בלבד יכול להעביר לאדם אחר.

וכך העידה נציגת משרד הביטחון מהאגף לשיקום הנכים בפני בית הדין בתאריך כ' באדר א' התשע"ו (29 בפברואר 2016):

"שאלה (ב"כ האישה): לגבי הזכויות בנכס המקרקעין, המשרד נתן מענק. האם כאשר המענק ניתן, הגבלתם בדרך כלשהי את העברת של הנכס לצדדי ג'?

תשובה: נכה שקונה את הבית ומקבל את הסיוע הוא הזכאי עצמו, המענק הוא אותו מענק לנשוי או לרווק [...]

שאלה: אם כן, אציג בפניך מסמך הסכם חוזה חכירה, עליו חתום סגן מנהל המחוז המשרד מר [...] ובו כתוב ששני הצדדים כתובים כבעלי זכויות שווים?

תשובה: הוא נכה המשרד, ואם הוא היה נשוי אז מכבדים את רצונו לצרף את אשתו, אבל זה לא בחירה שלנו, אנו נותנים את זה לנכה."

ובהמשך הדיון ענתה העדה: "היא לא זכאית שלנו, היא לא הייתה מקבלת מאתנו אנורה, מבחינתנו אנו מכירים רק את הנכה."

ולשאלה: "ואתם מסכימים שהדירה עוברת על שם?"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התשובה: "כן."

בהמשך, בתשובה לשאלה עונה העדה: "למיטב ידיעתי, בשנים שהם קנו, יש הערת אזהרה לטובת משרד הביטחון ולא ניתן להעביר ללא אישור."

[ובהמשך:]

שאלה: מבחינת המשרד אין הגבלה של מכירת הנכס, כל עוד יש דיור מותאם לנכה באותו הנכס?

תשובה: חשוב למשרד שיהיה בית מותאם לנכה.

שאלה: האם יש מניעה למכור את הנכס הזה, כל עוד נרכש בעבור הנכה דירה מותאמת לצרכיו?

תשובה: זה ייבחן לגופו של עניין עם הגורמים והיועצים המשפטיים של המשרד.

שאלה: מניסיון עבר, האם מכרו נכסים כאלו?

תשובה: כן.

שאלה: זאת אומרת כל עוד יש לו בית חלופי המותאם לצרכיו?

תשובה: כן."

מסיכום עדות נציגת משרד הביטחון ניתן ללמוד שמשרד הביטחון מסייע לנכה ברכישת דירה שתאיים לצרכיו. הדירה שייכת לנכה עצמו, ולאחר מותו (באריכות ימים) הדירה עוברת ליורשיו. כן יכול הזכאי לרשום את חצי הדירה על שם אשתו וכך נעשה במקרים נוספים, אך משרד הביטחון רושם הערת אזהרה על הדירה כדי שתשאר ברשות הזכאי ולא ימכור אותה לצד ג'.

ה) כל התגמולים והפיצויים שמקבל הזכאי ממשרד הביטחון על נכותו שייכים אך ורק לגרוש. בגמרא בבבא קמא (פרק החובל דף פג ע"ב) נתבאר דינו של אדם החובל בחברו שחייב לשלם לו חמישה דברים: נזק, צער, שְׁבֵט, ריפוי ובושת, וכך נפסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן תכ).

אך בשולחן ערוך (חושן משפט סימן א סעיף ב) נחלקו מרן המחבר והרמ"א: כיוון שאין גובים היום נזקי אדם – האם ריפוי ושבת גובים או לא, וגם לשיטת הרמ"א שאין גובים אבל כופין את החובל לפייס את הנחבל.

בנידון דידן אדם שנפצע קשה במלחמה הוא כאדם שאמורים לפצותו על נכותו הקשה, והמדינה – שגייסה אותו לשורותיה – מפצה את כל הנפגעים במלחמות ישראל.

חוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג–1973 (פרק שני סעיף 5(א) 2) קובע:

"עם התרת הנישואין או עם פקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג, זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג למעט גמלה המשתלמת לאחד מבני הזוג על ידי המוסד לביטוח לאומי, או גמלה או פיצוי שנפסקו או המגיעים על פי חיקוק לאחד מבני הזוג בשל נזק גוף או מוות."

ולכן במקרה המונח לפנינו כל הפיצויים והתגמולים שייכים אך ורק לגרוש.

נפסק

א. הבית ברחוב [...] יתחלק בין הגרוש והגרושה כך: הגרוש יקבל שבעים וחמישה אחוזים מהבית, והגרושה תקבל עשרים וחמישה אחוזים משווי הבית.

ב. הדירה ברחוב [...] אשר רשומה על שם הגרוש ועל הבן – שייכת אך ורק להם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- ג. כל הגמלאות והתגמולים שקיבל ומקבל הגרוש ממשרד הביטחון – שייכים אך ורק לו.
- ד. על הגרוש לשלם לגרושה את חלקה בבית (עשרים וחמישה אחוז) תוך תשעים יום ממועד פסק הדין.

הנראה לעניות דעתי כתבתי, וצור ישראל יצילנו משגיאות וטעויות.

הרב יאיר לרנר

הרב אברהם שינדלר

אני מצטרף למסקנת פסק הדין שכתב עמיתי הרה"ג ר' יאיר לרנר שליט"א.

אכן מקובל בבתי הדין לפסוק שהרישום ב'טאבו' מהווה הוכחה בעלות. אולם בתיק שבפנינו, היות שלבעל ישנה נכות קשה ביותר ומאחר שבגין אותה הנכות הבעל קיבל מענק חד-פעמי ממשרד הביטחון של שבעים וחמישה אחוז ממחיר הבית לצורך קנייתו, וכן הלוואה חד-פעמית של עשרים וחמישה אחוזים נוספים להשלמת הרכישה, כאשר שני הצדדים – הבעל והאישה – היו מודעים לכך; נרשמה, בהסכמתם, הערת אזהרה על הזכויות של הצדדים בבית – הערה שנעשתה במקביל לקנייה עצמה, ומטעם משרד הביטחון – הערה המגבילה ביותר את זכויותיהם של הצדדים בבית, והמתנה את עצם מכירת הבית לצד ג' במתן הסכמתו של המשרד.

כל אחד מבין שמשדד הביטחון לא יאשר את המכירה ללא מציאת דיור חליפי הולם לנכה – ברמה גבוהה ושתתאים לצרכיו המורכבים. הרי שגם אם נסכים שבדרך כלל רישום ב'טאבו' מהווה הוכחה על בעלות, מכל מקום בנדון דידן אין זו הוכחה פשוטה, שהרי גם אם הבעל בזמנו התכוון לרשום ולתת מחצית לאישה – הדבר לא היה בידו והוא היה תלוי בדעת אחרת – במשרד הביטחון. ופשוט שמשרד הביטחון לא היה מאפשר לרשום ולתת מחצית לאישה, שהרי אם גם מחצית מספיקה לצרכי הבעל, משרד הביטחון היה מעניק לו מחצית מהמענק, והוא לא היה נדיב כל כך לתת לו סכום כפול.

מנגד: לא ניתן להתעלם, כאמור, מהרישום שנרשם מחצית על האישה, וכן מהזמן הרב שבו היו הצדדים נשואים, ומדבריו של הגרוש בפנינו שכוונתו בזמנו הייתה לתת לאישה לטוב ולרע, וכדבריו [בפרוטוקול, לשאלה על רישום המחצית על שם האישה]:

”הבעל: התחתנו לטוב ולרע.

בית הדין: היית חייב לעשות זאת?

הבעל: לא, מרצוני הטוב.

בית הדין: מישהו ביקש ממך לעשות זאת?

הבעל: אני מרצוני, אנו נשואים.”

עקב מורכבות ההכרעה, הרי שבמקום שכזה יש לבית הדין לפסוק בדרך של פשרה.

בשו"ת הרא"ש (כלל קז סימן ו) נפסק:

”וכן יש דינין בגמרא דאמרינן שודא דדייני – בפרק הכותב (כתובות פה ע"ב) 'ההוא דאמר נכסי לטוביה, אתו תרי טוביה' וכן יש 'שני שטרות היוצאים ביום אחד' – כדאמר שמואל שודא דדייני. ופירש רש"י שיעשה הדיין לפי אומד דעתו, היינו כשאין הדין יכול להתברר בראיות ובעדים. ורבנו תם ורבנו חננאל ייפו כח הדיין לעשות בדין זה כל מה שירצה לעשות בלא טעם אומד הדעת. והכי נמי איתא בירושלמי: 'לאיזה שירצו בית דין מחליטין לו ובלבד שיהיה בית דין מומחה'. והיינו טעמא דכיון שבא הדין לפני הדיין והוא אינו יכול לברר הדבר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אינו רשאי למשוך ידו מן הדין ויריבו הבעלי דינין זה עם זה. וכתיב 'אמת ומשפט שלום' וכו' כי על ידי המשפט יש שלום בעולם, ולכך נתנו כח לדיין לשפוט ולעשות מה שירצה אף בלא טעם וראיה כדי לתת שלום בעולם."

בשולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים (סימן יב סעיף ד) נפסק: "יש כח לדיין לעשות דין כעין הפשרה, במקום שאין הדבר יכול להתברר. ואינו רשאי להוציא הדין חלוק מתחת ידו בלי גמר".

גם באורים (סימן יב ס"ק ז) כתב:

"במקום שאין הדבר יכול להתברר – כי זה נכלל בכלל אמרם שודא דדיינא, שהוא בדבר שהספק לדיין וכיוצא בזה יש לעשות כפי אומד הדעת לשם שמים ומבלי להוציא הדין ריקם מלפניו. ויוכל הדיין לעשותו בעל כרחם של הבעלי דינים – דרכי משה (סעיף ד) וסמ"ע (ס"ק יב) בשם תשובת הרא"ש."

גם על פי חוק יחסי ממון סעיף 8 (2) ניתן לקבוע, בנסיבות מיוחדות המצדיקות, זאת שאיזון שווי הנכסים לא יהיה מחצה על מחצה אלא לפי יחס אחר שיקבע בית הדין.

אין ספק שבתיק זה הכספים שהתקבלו מהמדינה לשיקומו של הבעל עקב פציעתו הקשה בצבא, וכן הערה האזהרה שמשרד הביטחון רשם, מהווים נסיבות מיוחדות המצדיקות איזון לא שוויוני.

לאור האמור אני מסכים ומצטרף לדברי עמיתי לעיל ויש לקבוע בדרך של פשרה שהבית ברחוב [...] יתחלק כך בין הגרוש והגרושה: הגרוש יקבל שבעים וחמישה אחוזים משווי הבית והגרושה תקבל עשרים וחמישה אחוזים משווי הבית.

יצוין שמדובר בוילה – בית בודד הנמצא על גבי מגרש יקר ב[...] – בית ששווי מיליוני שקלים. עם קבלת האישה רבע משווייה של וילה זו יתאפשר גם לאישה לקנות דירה חליפית.

קביעה ופיצוי זה יגלם בתוכו גם את כל הזכויות שיש לאישה במחצית הדירה ברחוב [...], והרשומה על שם הגרוש ועל שם בנו בלבד – ככל שישנן זכויות כאלה, שהרי הן גם כן נקנו מכספי קצבת הגרוש ונרשמו על שמו בלבד וכן פיצוי לקבלת כתובתה – ככל שמגיעה לה כתובה.

אני מסכים עם עמיתי שאין לאישה זכויות בכספים הנמצאים בבנקים השונים – כספים שהתקבלו במהלך השנים עבור קצבת הנכות שלו, ואינם שייכים לה לא על פי ההלכה ולא על פי החוק (לפי סעיף 5 (א) (2) לחוק יחסי ממון).

על הצדדים לתאם ביניהם תוך שלושים יום שמאי מוסכם, ולפנות אליו על מנת שיעריך את שווי הנכס – בית הצדדים, למכירה ולשכירות.

לאחר קבלת ההערכה: הגרוש יחויב לשלם לאישה עשרים וחמישה אחוזים מדמי השכירות טרואקטיבית – מהיום שהאישה דרשה בבית הדין מזונות או דמי שימוש. כמו כן יינתנו לגרוש תשעים יום להחליט האם הוא מעדיף לשלם לגרושה עשרים וחמישה אחוזים משווי הבית או מעדיף שהבית יועמד למכירה לצד ג' והתמורה תינתן לפי יחס של שבעים וחמישה אחוזים לגרוש ועשרים וחמישה אחוזים לגרושה, ובכפוף להסכמת משרד הביטחון.

הרב אברהם שינדלר

גם אני מצטרף למסקנות דלעיל.

הרב רפאל י' בן שמעון

אנו פוסקים כאמור.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.
ניתן ביום ה' באלול התשע"ו (8.9.2016).

הרב יאיר לרנר

הרב רפאל י' בן שמעון

הרב אברהם שינדלר